

Integraatio ei mureнна, mutta muuttaa Alkoa

Riippumatta tulevan EY-ratkaisun sisällöstä suomalaisen alkoholijärjestelmän perusta säilyy entisellään. Sen sijaan järjestelmän sisällä integraation vaikutukset tulevat olemaan paljon syvemmät kuin aiemmin on osattu ennakoida, sanoo Alkon pääjohtaja Heikki Koski. Tässä haastattelussa Koski luotaa 90-luvun alkoholipolitiikkaa: Kulutuksen kasvu tulee taitumaan, viinien verotus alenee, oluiden kahtiajako puretaan, tiskimyymälät muuttuvat valintamyymälöiksi, pullo on saamassa uutta ilmettä. Kaikkiaan suunta on väljempään alkoholipolitiikkaan, mutta pienin askelin.

Kulutuksen kasvu taituu

Millainen on alkoholilajien yleiskuva 90-luvun alussa?

— Olemme pikkuhiljaa menossa väljempään suuntaan. Jo pitempään ilmapiiri on ollut vapautumista suosivaa, ja voi ajatella, että tuleva integraatiokehitys on omiaan mieluummin tätä suuntausta tukemaan kuin heikentämään.

Eikö ilmapiirin vapautumisessa ole kuitenkin sellainen ristiriita, että samat ihmiset, jotka vaativat itselleen lisää vapauksia, ovat toisaalta morali-soimassa alkoholin riskikäyttäjää ja vaatimassa kovempia kontrollitoimia heitä kohtaan?

— Olen aiemmin ounastellut, että koko ajan vahvistuva ”Jokainen on oman onnensa seppä” -ideologia on tuottamassa melkoista välinpitämättömyyttä ja kovuuttakin kehityksen vauhdista pudonneita kohtaan. Ikävä kyllä näin näyttää myös tapahtuvan. Vaarana tässä on, että jatkossa entistä vähemmän huolenpitoa, myötätuntoa ja myös varoja kohdistetaan sellaisiin vauhdista pudonneisiin ihmisryhmiin, joiden katsotaan niin sanotusti itse aiheuttaneen oman tilanteensa.

Miten tähän yleiskuvaan sopii se, että Ranskassa, jota on pidetty alkoholiliberalismin mallimaana, suunnitellaan nyt alkoholiin kohdistuvia rajoituksia?

— Niistä suunnitelmista on kuitenkin vielä pitkä matka tähän pohjoismaiseen tilanteeseen, eikä ole mitenkään varmaa, että ne menisivät edes läpi. Ranskaa ja Suomea on sittenkin aika vaikea verrata keskenään.

Alkoholin kulutus on Suomessa kuitenkin nimenomaan 80-luvun loppupuoliskolla ollut tasaisessa kasvussa?

— Kasvutrendi ei ole niin yllättävää, kun ottaa huomioon, kuinka läheinen alkoholin ja muun yksityisen kulutuksen suhde on. Kun meillä taloudellisesti on ollut niin hyvä aika kuin on ollut, kaikkinaisen kulutus on kasvanut. Lisäksi meidän lähtöasomme on sittenkin — ainakin eurooppalaisittain katsoen ja ottaen huomioon meidän muihin maihin verrattuna alhaisen tilastoimattoman kulutuksen määrän — ollut suhteellisen matala. Samanlainen tilanne on ollut Japanissa ja eräissä muissa maissa, joissa taloudellinen kehitys on ollut hyvä. Vastaavasti 90-luvun osalta uskallan odottaa, että alkoholin kulutuksen kasvu laantuu ja ehkä kokonaan pysähtyy, koska taloudellinen kehitys ei lupaa enää niin hyvää kuin aiemmin. Toisaalta ennustamisen tekee vaikeaksi se, että alkoholijuomien tarjonta integraatiokehityksen myötä kasvaa 90-luvulla.

Veroremontti etenee

Tilanne ei siis ole sillä tavalla hälyttävä, että esim. alkoholijuomien reaalihintatasoa pitäisi nostaa kasvun leikkaamiseksi?

— Nykyisellä hintatasolla olemme pystyneet pitämään huolen siitä, ettei alkoholin kulutus ole kasvanut muuta yksityistä kulutusta nopeammin. Toisaalta liikkumavaramme on niin vähäinen, ettei tasokorotukseen ole mahdollisuuksiakaan. Meillä on Norjan kanssa jo nyt Euroopan kalleimmat alkoholijuomat, ja kun suomalaisten elintarvikkeiden hinnat muutenkin ovat sitä mitä ovat, niin tähän tilanteeseen puhe reaalihintojen nostosta sopii kovin huonosti. Asia on pikemmin niin, että hyvä jos pystymme

nykyisen reaalihintatason säilyttämään. Sen sijaan tekeillä olevan alkoholiveroremontin avulla voimme vaikuttaa hintarakenteeseen ja sitä kautta ehkä kokonaiskulutuksen tasoon.

Missä vaiheessa asia on?

— Alkoholan on ehdottanut, että väkevien viinien veroprosentti laskettaisiin 55:een ja mietojen viinien 45:een. Tällä hetkellä kaikkien juomien prosentti — oluita lukuun ottamatta — on sama eli 60. Toivottavaa on, että vielä tämä eduskunta käsittelee asian. Ensi vuodeksi se tuskin kuitenkaan ehtii voimaan, eli vuoden 1991 budjettiin liittyvä alkoholijuomien hinnankorotus tehdään vanhan käytännön mukaisesti. Tosin pyrimme muokkaamaan korotuslinjaa tulevan rakenteen suuntaan.

Kuinka suuri vaikutus veroremontilla on?

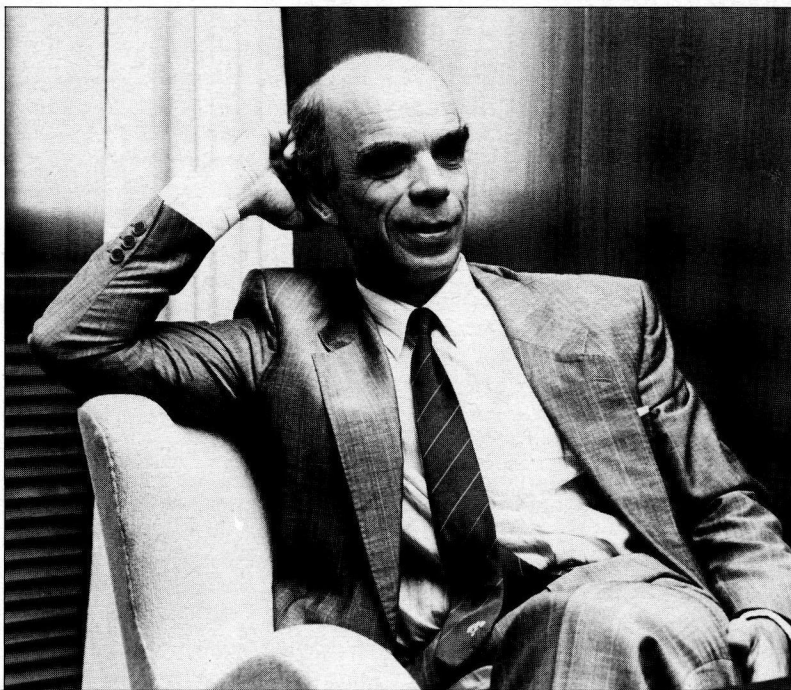
— Kyllä sillä nimenomaan keskihintaisiin ja sitä kalliimpiin mietoihin viineihin tuntuva vaikutus on. Tätä kautta pystymme ehkä kasvattamaan viinien suhteellista osuutta ja sitä kautta miedontamaan kulutusta.

Alkon kasvot muuttuvat

Valintamyymälöitä on jo yli 60, yli neljännes kaikista myymälöistä. Milaisia kokemuksia niistä on?

— Kokemukset ovat varsin positiivisia. Asiakkaat pitävät, henkilökunta pitää. Kun 80-luvun alussa selvityksin osoitettiin, että tiskimyymälän muuttaminen valintatyypiksi monipuolistaa ja miedontaa myynnin rakennetta ilman, että kokonaismyynti juurikaan kasvaa, niin sen jälkeen olen ollut täysin sydämin tämän kehityksen takana, vaikka aikaisemmin suhtauduin yhtä epäileväisesti kuin muissa Pohjoismaissa suhtaudutaan. Valintamyymälä tyyppinä tulee varmasti edelleen lisääntymään. Lisäksi valintamyymälä on erinomainen väylä alkoholitiedotukselle ja -valistukselle, mutta tässä suhteessa mahdollisuuksia ei ole vielä osattu täysin käyttää hyväksi. Myymälöiden kokonaismäärä tulee myös jonkin verran kasvamaan. Vielä on paljon alueita, joissa etäisyys lähimpään myymälään on kovin pitkä.

— Toinen symbolisesti tärkeä näyteikkuna on pullon ulkonäkö. Olemme juuri perustaneet etikettiryhmän,

Kuva: Kalervo Koski

jonka tehtävänä on katsoa, mitä tulevat vaikuttamaan EY-direktiivit, mitä tuotevastuulaki, mitä erilaiset varoitusmerkinnät, ja samalla kehittää etikettejä ulkonäköllisesti. Ryhmällä on aikaa vuoden loppuun asti.

*Olet eräissä lehtihaastattelussa ke-
sällä todennut, että oluiden kahtiajako
tulee purkautumaan myöhemmin
90-luvulla. Mitä tarkoitat?*

— Meillä tulisi mielestäni siirtyä tässä suhteessa ”luokattomaan yhteiskuntaan”, ettei olisi jyrkkää kahtiajakoa vahvaan ja keskiolueen. Olisi vain erityyppisiä ja erivahvuisia oluita. Ongelma on tietysti se, miten veronkanto järjestetään. Luulisin, että asia voidaan järjestää, vaikka varsinainen luokitus purettaisiinkin. Tämä vaikuttaisi tietysti myös myyntitapaan, eli jalko Alkon myymään ja elintarvikeliikkeen myymään olueen purkautuisi.

Kuinka pitkällä suunnitelma on?

— Tämä on vasta näkemys siitä, mihin suuntaan olemme menossa. Nykyinen jyrkkä jako kannustaa kulutuksen painottumista vahvaan olueen, ja siksi siitä olisi syytä päästä eroon. Lisähankaluus on se, etteivät ulkomaiset oluet useinkaan jakaudu meidän tavallamme kahtia, vaan ne joudutaan ikään kuin pakottamaan

täällä jompaankumpaan luokkaan. Nykyisen jaon puitteissa ei kuitenkaan pitäisi helpottaa vahvan oluen asemaa juuri nyt, kun suunta on vihdoin saatu kääntymään keskioluelle suosiolliseksi.

*Pitäisikö viinit maitokauppaan-
ajatus haudata kokonaan, vai toteu-
tuuko se joskus?*

— Eihän se ajatus mihinkään haudaudu, vaikka sen kuinka yrittäisi julistaa kuopatuksi. Päätöksenteko tässä asiassa on kuitenkin eduskunnan käsissä ja jos se päättää toteuttaa ajatuksen, Alko luonnollisesti toimeenpanee päätöksen nuriematta. Paljon parempi tapa suosia viinejä on minusta kuitenkin tekeillä oleva veronalennus. Viinin hinta on paljon olennaisempi tekijä kuin sen saatavuus, koska sitä nykyisinkin kohtuullisen hyvin saa. Mielestäni on parempi pitäytyä tällä hyvin varustettu erikoisliike -linjalla, mutta parantaa viinien asemaa kaikin tavoin sen sisällä.

Alkon jakamisessa ei järkeä

*Holhoaako Alko liikaa ravintolal-
alaa?*

— Ravintoloiden säätelyä on viime vuosina suuresti kevennetty ja vastuu-

ta siirretty ravintoloille itselleen. Hinnoittelussahan ei enää ole kuin maksimi- ja minimihinnat, joiden sisällä ravintolat voivat vapaasti liikkua. Olen aiemmin todennut, että kolme neljäsosaa ravintoloista perii nykyisin Alkon salliman maksimihinnan. Jos raja poistettaisiin, hinnoilla olisi vain yksi suunta eli ylöspäin. Mutta on sanottava, että anniskeluasiat ovat hankalia järjestää, koska siinä on yrittävä sovittava toisiinsa markkinamekanismi ja alkoholilainsäädännön vaatimukset. Esim. lupamenettely johtaa joskus paradoksaalisiin tuloksiin. Kun Alko on viime vuosina suosinut voimakkaasti ruokaravintoloita, se on merkinnyt kilpailun kiristymistä ja katteiden putoamista sillä sektorilla. Alkoholivaltaisille ravintoloille lupia on annettu niukemmin, ja se taas on pitänyt kilpailun märällä puolella vähäisempänä.

Voitaisiinko lupamenettelystä luopua kokonaan?

— En pitäisi sitä hyvänä. Seurauksena olisi konkurssiherkkyyden nopea lisääntyminen ja toisaalta ravintolarakenteen vääristyminen. Alkoholivaltaisuus tulisi kasvamaan. Kun taloudellisesti ajat ovat nyt huononemassa, lupamenettelystä luopuminen jättäisi alaa vielä entisestään.

Onko Alkon organisaatorakenne kunnossa?

— Alkohan on konserni, jolla kuitenkin on vain kaksi varsinaista tytäryhtiötä, Arctia ja Kantaravintolat. Vaikka Alkoa on viime vuosina muutettu sisältäpäin tulosityksiköiksi, yksiköt ovat kuitenkin — ainakin tois- taiseksi — niin pieniä, ettei ole järkevää muuttaa niitä tytäryhtiöiksi. Tulosityksiköillä on kuitenkin toiminnallinen autonomia ja tilinpito, joista näkyy esim. se, ettei Alko subventoi ns. markkinatuotteitaan.

*Ajatus Alkon jakamisesta pulpah-
taa usein julkisuudessa pintaan.
Miksi?*

— Sitä on vaikea sanoa, koska sekä taloudelliset että terveyspoliittiset syyt puoltavat yhtenäistä Alkoa. En ymmärrä, mitä etua olisi perustaa näin suppealle alueelle kahta täydellä organisaatiolla toimivaa valtion yritystä. Monta kertaa olen viime aikoina kysynyt, miksi puhutaan Alkolla olevan liikaa valtaa ja tehtäviä, kun kehitys integroituvassa Euroopassa

kulkee siihen, että yritykset pyrkivät suuremmiksi ja vahvemmiksi kohdattakseen kansainvälisen kilpailun. Pitäisikö Alko pirstoa vain siksi, että joi-takin ärsyttää se, että Alko on muka liian iso? Me olemme niin monen ministeriön niin tehokkaassa valvonnas-sa, että omistajalla pitäisi olla nykyi-selläänkin meihin riittävä ote.

Alko taipuu, mutta ei taitu

Mitä paineita Euroopan integraatio on tuomassa?

— Jos integraatio etenee sillä taval-la kuin tällä hetkellä näyttää, sillä on kieltämättä paljon syvemmät vaikutukset kuin tähänastisessa keskuste-lussa olemme itse esittäneet. Edelleen-kään en usko siihen, että integraatio-kehityksen tuloksena pohjoismaiset järjestelmät ytimeltään muuttuisivat — tässä suhteessa kotimaiset paineet voivat olla kovempia, enkä siihen, et-teikö alkoholin vero- ja hintataso voisi

olla täällä korkeampi kuin EY-mai-sa. Mutta järjestelmän sisällä muu-toksia kyllä tulee, aina hintarakentees-ta Alkon organisaatioon. Ensinnäkin kotimaiset ja ulkomaiset tuotteet tu-levat hinnoittelussa täsmälleen samal-le lähtöviivalle. Toiseksi meillä ei tule säilymään tuontimonopolia. Lajivali-koima tulee huomattavasti laajene-maan. Kolmanneksi osan tulevista muutoksista olemme jo toteuttaneet tai toteuttamassa, kuten rajojen avaa-misen ulkomaisille oluille ja oluiden lisenssivalmistukselle sekä veroraken-teen muutoksen. Toisaalta voi sanoa, että jatkossakin Suomi on sen verran pieni markkina-alue, etteivät ulkoiset paineet kovin suureksi muodostu. Ei ole esim. pelkoa, että eteläisen ja kes-kisen Euroopan maat yrittäisivät työntää viinijärvensä meidän päällem-me. Mutta on tuleva EY-ratkaisu mil-lainen tahansa, meidän on selkeytet-tävä toimintatapaamme ja organisaat-iotamme niin, ettei synny epäilyksiä

siitä, että kohtelisimme ulkomaisia tuotteita eri tavalla kuin kotimaisia.

Täytit viime juhannuksena 50 vuot-ta ja samalla olet ollut 15 vuotta Al-kon palveluksessa. Miltä tuleva kehi-tys vaikuttaa kertyneen kokemuksen valossa?

— Jos taaksepäin ajattelee, niin jo tähän 15 vuoteen mahtuu hyvin eri-laisia alkoholipolitiikan kausia. Sen olen kuitenkin huomannut, että alko-holipoliittisilla keinoilla on vain mar-ginaalinen merkitys siihen verrattuna, miten yleinen taloudellinen ja sosiaa-linen kehitys sekä ilmapiirin muutok-set vaikuttavat alkoholin kulutukseen ja haittojen kehitykseen, vaikka toi-sin laajalti uskotaan. Pienet askeleet ja matala profiili näyttävät alkoholi-historiamme valossa sopivilta. Kun 70-luvulla tiukennettiin, niin tiuken-nettiin varovasti ja pienin askelin, ja kun nyt 90-luvulla väljennetään, väl-jennetään varovasti ja pienin askelin.

Matti Virtanen — Jorma Hentilä

Norjan uusi alkoholilaki ja EY

Me pohjoismaiden asukkaat olem-me syystä tyytyväisiä kolkaamme. Moni asia ulkopuoliseen maailmaan verrattuna on täällä hyvin. Ylpeitä voimme esimerkiksi olla alkoholilaei-stamme. Nekin lienevät ainutlaatuisia tässä maailmassa. Suomessa, Ruotsis-sa, Norjassa ja Islannissa on lähes sa-manlaiset kauniit alkoholilait. Tans-kassa ei sellaisesta kuin alkoholilaki voida puhua, mutta se maa onkin vä-hän kummajainen tässä yhteisössä.

Mitenkä asiaan sitten vaikuttaa tä-mä EY. Kaikki siitä aiheesta nyt puhu-vat. Heikki Koski oli syntymäpäivä-haastattelussaan (Demari 22.6.1990) sitä mieltä, että ihmisten mielissä suu-rin integraatiohyöty on viinosten hin-nan halpeneminen. Mielenkiintoista onkin kaiken keskellä tarkastella vä-hän Norjaa. Siellä tuli 1.1.1990 voi-maan tuliterä alkoholilaki. Kun tiede-tään Norjan ilmeinen halu liittyä EY:n

täysjäseneksi, niin tuoreessa 90-luvun alkoholilaissa täytyy olla asiaa tark-kaan mietitty. Norge kan vise veien?

MONOPOLI EDELLEEN VAHVA

Norjan Alkon nimi on A/S Vinmo-nopolet, siis Viinimonopoli. Nimi joh-tuu siitä, että 1920-luvulla, kun mono-poli perustettiin, Norjassa vallitsi osit-tainen kieltolaki: viinosten ja väkevien viinien myynti oli kielletty. Vinmono-poletilla oli siten yksinoikeus mietojen viinien myyntiin. Vähitellen tuotevali-koima laajeni: vuonna 1923 vapautet-tiin väkevät viinit ja vuonna 1927 kan-sanäänestyksen jälkeen viinat. Samal-ta vuodelta on peräisin Norjan vanha alkoholilaki eli alkoholiloven av 1927. Laki oli sekava ja vaikeasti tulkittava. Sitä paikkailtiin moneen kertaan, kun-nes tämän vuoden alusta tuli voimaan täysin uusi alkoholilaki, lov om omset-

ning av alkoholholdig drikk m.v. eli al-koholiloven av 2. juni 1989.

Yleishuomiona uudesta laista voi-daan sanoa, että monopoliperiaate on säilytetty vahvana ja että jos integraa-tion ajatellaan jotenkin vaikuttavan pohjoismaisiin alkoholijärjestelmiin, niin sitä ei ainakaan tässä lainkaan näy.

TUONTI- JA VIENTIMONOPOLI

Vinmonopoletilla on ollut yksinoi-keus alkoholijuomien valmistukseen, tuontiin, vientiin, myyntiin (vähittäis- ja tukkumyyntiin) ja viinosten anniske-luun. On luonnollista, että kun saa kä-siinsä pohjoismaisen 1990-luvun alko-holilain, rupeaa ensimmäisenä tutki-maan tuonti- ja vientisäännöksiä. Ai-nakin näihin EY tuo paineita, minkä lisäksi Norjan parlamentissa on tehty lakialoitteitakin ravintoloiden oman tuonnin sallimiseksi.

Vinmonopoletilla on ollut kaikkien alkoholijuomien tuontimonopoli ja viinosten vientimonopoli. Tuontimo-nopoli on ulottunut myös olueen. Sa-